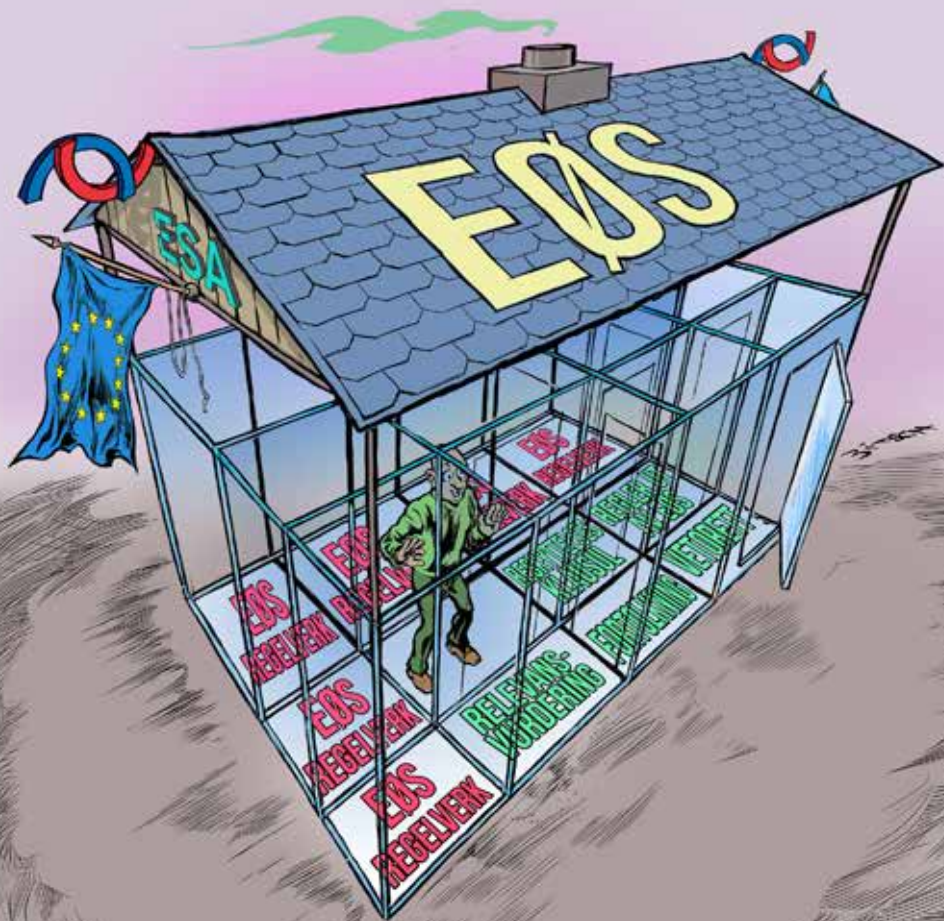

Nei til EUs skriftserie
Nr. 1 • Mai 2023 • Pris: 80,-

vett

Hva er handlingsrommet i EØS-avtalen?

Forord

Nøkkelen må finnes og brukes

«Regjeringen skal jobbe mer aktivt for å fremme norske interesser innenfor rammene av avtalen, og handlingsrommet i EØS-avtalen skal tas i bruk med særlig vekt på å sikre nasjonal kontroll på områder som norsk arbeidsliv, energi og jernbane.»

Dette er formuleringer klippet direkte fra Hurdalsplattformen fra Ap/Sp-regjeringen. Tilsvarende formuleringer er gjentatt til det kjedsommelig av ulike regjeringer helt siden Norge sluttet seg til EØS-avtalen i 1992. Ja, det ble endog framhevet som et premiss for at vi skulle slutte oss til EØS.

Ut ifra dette så skulle vi jo forventet at alt var i orden, og at det gjennom årene er framsatt forbehold og nedlagt veto mot direktiver og forordninger fra EØS når dette har gått på tvers av norske interesser en rekke ganger.

Dessverre vet vi altfor godt at så ikke er tilfelle. Skiftende regjeringer har tilpasset oss, og slukt kameler både medhårs og mothårs – enkelte ganger endog på tvers – tilsynelatende uten engang å kremte etter å ha satt sine handlinger fast i halsen.

Vi kan jo ikke bruke handlingsrommet vårt til å komme med innsigelser og vetorett i tide og utide, blir det med stor pondus hevdet. EU kan jo komme med motreaksjoner må vite. Motspørsmålet mot det må bli hva vi skal med et handlingsrom som kun brukes på enkle og relativt sett små saker. Med andre ord er det i praksis et spill for galleriet og ikke egentlig ment å bli brukt.

I dette Vett-heftet ser vi nærmere på hvilket handlingsrom det er mulig å se for seg, først og fremst innen feltene energi, offentlige tjenester og arbeidsliv. For handlingsrommet finnes – sjøl om det fram til nå nesten virker som om det er ikke-eksisterende. Det dreier seg om å finne nøkkelen – óg å bruke den. Det er det som heter å drive aktiv politikk.

Einar Frogner
Leder i Nei til EU

Ordliste og forklaringer

Direktiv	En EU-lov der bestemmelsene skal innarbeides i nasjonal rett.
Forordning	En EU-lov (ofte detaljert) som gjelder direkte i medlemslandene, og som ord for ord må innarbeides i norsk rett hvis den tas inn i EØS-avtalen.
EFTA	Det europeiske frihandelsforbundet, opprettet i 1960. Fra 1961 bestod EFTA av 8 land, deriblant alle de nordiske statene. I dag består EFTA av Island, Liechtenstein, Norge og Sveits. Sveits er ikke med i EØS.
EØS-området	Alle medlemsland i EU pluss de tre EFTA-statene Island, Liechtenstein og Norge.
EØS-tilpasningstekst	De fleste EU-regler som tas inn i EØS må omskrives når det gjelder håndheving av regelverket. Dette fordi EU-organer ikke skal ha direkte beslutningsmyndighet over EFTA-statene. Den myndigheten er overdratt til EFTA/EØS-landas «egne» organer, i første rekke EØS-tilsynet ESA (se under). Eventuelle unntak fra EU-regelverket er spesifisert i EØS-tilpasningsteksten.
EØS-komiteen	Består av de tre EFTA-statenes EU-ambassadører samt representanter for EU-kommisjonens sekretariat.
EØS-rådet	Består av de tre EFTA-statenes utenriksministre, EUs utenriktjeneste EEAS og en representant fra presidentskapet i EU (rådet).
EØS-tilsynet ESA	Et overvåkingsorgan som overfor EFTA-statene har en tilsvarende rolle som EU-kommisjonen har overfor EU-stater.
EFTA-domstolen	Domstol som avgjør EØS-tvister der en eller flere EFTA-stater, eller aktører i disse statene, er involvert.
EU-domstolen	Domstol som fortolker hvordan EU-lovgivningen til enhver tid skal forstås. Avgjørelsene er retningsgivende også for EFTA-domstolen.
EØS-avtalens hoveddel	Selve avtalen. I tillegg kommer en rekke vedlegg og protokoller som presiserer avtalens virkemåte på forskjellige områder. Nye direktiver som tas inn i avtalen, medfører endringer i vedleggene.
EØS-loven	EØS-avtalen slik den er gjort gjeldende i norsk lovtekst.

Innhold

Forord	1
Ordlister og forklaringer	2
Introduksjon: EØS og handlingsrommet	4
Energipolitiske handlingsmuligheter	16
Kamp om innleieforbud	24
Hvorfor tør ikke kommuner?	30
Forbudet mot offentlig støtte	36
Forordningene som eter opp handlingsrommet	40
Studiespørsmål	48

Nei til EUs skriftserie Vett nr. 1 2023

Redaktør: Morten Harper

Grafisk utforming: Eivind Formoe

Forsidetegning: Jørgen Bitsch

ISSN: 1504-5374 / ISSN elektronisk utgave: 1891-4837

Opplag: 3000

Trykkansvarlig: Retail Production AS

Les tidligere Vett-utgaver og bestill abonnement på www.neitileu.no

EU og EFTA-landene Norge, Island og Liechtenstein skal utgjøre hver sin separate pilar i EØS-avtalen. Overnasjonale EU-byråer som energibyrådet ACER, jernbanebyrådet ERA og finanstilsynet ESFS utfordrer landenes suverenitet og to-pilaren.

(Tegning: Jørgen Bitsch.)

Introduksjon: EØS og handlingsrommet

Fins det i det hele tatt handlingsrom i EØS-avtalen?

Av Jan R. Steinholt

Ja, det gjør det. Særlig i forkant av eventuell innføring av nytt EU-regelverk. Når direktiver og forordninger først er innført i EØS-regelverket, er handlefriheten avhengig av at EU og EØS-tilsynet ESA aksepterer at nasjonale tilpasninger ikke forpurrrer avtalens virkemåte.

I den politiske debatten er det ustanselig snakk om å utnytte dette handlingsrommet. Likevel skjer det lite eller ingenting. Det hjelper lite å snakke om et handlingsrom hvis man ikke åpner døra og tar rommet i bruk.

Om vi tenker oss EØS som et hus, kan noen rom være åpne for ommøblering, mens andre er låst. Men om vi ikke er herre i eget hus, så er vi det tross alt i oppkjørselen. Vi avgjør om et EU-direktiv får slippe forbi inngangspartiet og inn i entreen.

Har EU først sluppet inn med møblement i form av direktiver, er neste spørsmål om rommet er for trangt til å ommøblere slik at vi må slå ut en skillevegg. Om ikke det nytter, finnes det alltid en nødutgang.

Vi skal kort tegne opp disse «rommene» før vi undersøker hva som kan skje hvis vi forsøker å ommøblere EU-inventaret.

Rettslig og politisk handlingsrom

Handlingsrom kan forstås på to måter: rettslig og politisk. De juridiske formuleringene i rettsaktene legger føringer for hva nasjonale domstoler, EFTA-domstolen og EU-domstolen vil legge til grunn når de bedømmer «lovligheten».

Politisk handlingsrom handler mest om viljen til å gjennomføre nasjonale prioriteringer også når vedtak kan komme på kant med EØS-forpliktelser.

Jan R. Steinholt er politisk rådgiver i Nei til EU

Innførte direktiver gir ofte mulighet for nasjonale fortolkninger på visse områder, uten at man nødvendigvis utfordrer EØS-forpliktelsene.

Forordninger er det verre med. Forordningene gjelder helt bokstavelig og gir mindre slingringsmonn. Fortuten å utnytte eventuelle gråsoner, dreier det nasjonale handlingsrommet her seg om å utvise politisk mot. Det kan skje på to måter: Enten ved å ignorere forordningens bestemmelser ut fra forestillingen om at det er lettere å få tilgivelse enn tillatelse, eller ved å kreve reforhandlinger i EØS-komiteen om å få nasjonale tilpasninger eller at den aktuelle forordningen tas ut av EØS-avtalen.

NAV-skandalen har demonstrert at den første metoden ikke alltid er en suksessoppskrift. Her må vi skynde oss å legge til at NAV-praksisen mest skyldtes inngrodde forvaltningsmessige rutiner i det norske byråkratiet og hadde lite med politisk mot å gjøre.

Reforhandlinger i EØS-komiteen krever det mer politisk rygg-rad for å framtvinge.

EØS-avtalens dobbelthet

Ettersom samordning av felleseuropeiske regler ligger til grunn for hele avtalen, vil EU være tilbøyelig til å sette seg på bakbeina mot avvikende regler i Norge eller andre EFTA-land. På den andre sida kan det være områder som EU av politiske eller andre grunner ikke har samme hast med å samordne, og derfor lettere ser gjennom fingrene med. EØS-avtalens protokoll 35 illustrerer denne dobbeltheten:

«Denne avtale tar sikte på å oppnå et ensartet Europeisk Økonomisk Samarbeidsområde, som er grunnlagt på felles regler, uten at det kreves at noen avtalepart overfører lovgivningsmyndighet til noe organ for Det europeiske økonomiske samarbeidsområde. Dette vil følgelig måtte oppnås ved nasjonale fremgangsmåter.»

Men så kommer beskjeden om at nasjonal lov likevel må vike:

«I tilfelle av mulig konflikt mellom gjennomførte EØS-regler og andre lovregler forplikter EFTA-statene seg til om nødvendig å innføre en lovregel om at EØS-reglene skal gå foran i disse tilfellene.»

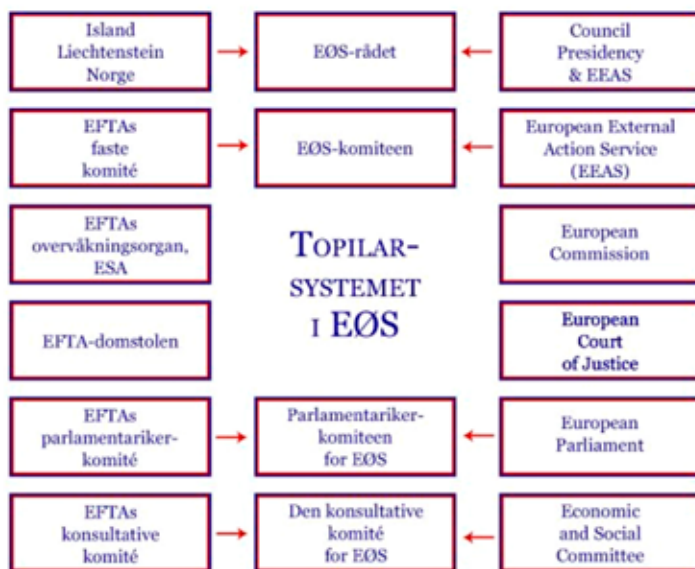
EØS-avtalen omfatter EUs 27 medlemsland samt de tre EFTA-landene Norge, Island og Liechtenstein. EFTA-landet Sveits sa nei til EØS i en folkeavstemning. Handelen med Storbritannia er regulert i egne avtaler. (Grafikk: ESA.)

Den norske EØS-loven § 2 understreker:

«Bestemmelser i lov som tjener til å oppfylle Norges forpliktelser etter avtalen, skal i tilfelle konflikt gå foran andre bestemmelser som regulerer samme forhold. Tilsvarende gjelder dersom en forskrift som tjener til å oppfylle Norges forpliktelser etter avtalen, er i konflikt med en annen forskrift, eller kommer i konflikt med en senere lov.»

Den tilsvarende lovteksten på Island har siden 1993 hatt en mer tøyelig formulering. Nasjonale lover og reguleringer skal tolkes i tråd med EØS-avtalen «så langt det er hensiktsmessig», heter det der. Islandske domstoler har med utgangspunkt i loven avsagt flere kjennelser som bestrider EØS-rettens forrang i enkeltsaker.

En såpass fleksibel lovtekst er ESA lite begeistret for. Etter langvarig press fra ESA, har regjeringa i Reykjavik våren 2023 lagt

To-pilarsystemet i EØS, med EFTA-institusjonene til venstre og motsvarende i EU på høyre side. I midten de felles EØS-organene, blant annet EØS-komiteen der nye EU-regler vedtas innlemmet i EØS-avtalen.

fram et lovforslag om å endre teksten mer i tråd med den norske lovformuleringa. Et stridsspørsmål på Island er om ei slik endring vil være forenlig med suverenitetsvernet i landets forfatning.

Rom, værelser og bakdører

EU- og EØS-tilhengere advarer ofte og høyrøstet mot enhver «tukling» med EØS-avtalen. De hevder at det å utfordre bestemte tolkninger er ekstremt risikabelt og kan sette hele avtalen «i spill». Denne overdramatiseringa har lite rot i virkeligheten.

I det følgende går vi mer inn på hva som er mulig å gjøre i disse forskjellige «handlingsrommene», og hva som kan skje hvis man går inn i ett av dem og prøver å «ommøblere».

1. EØS-relevans

Den virkelige handlefriheten i EØS-avtalen (sammenlignet med et EU-medlemskap) er at hver av de tre EFTA-statene (Island, Liechtenstein og Norge) kan avvise nye direktiver og forordninger. Handlingsrommet består her i å stenge døra for EU.

Dette kan skje på to måter: Enten ved at nytt regelverk blir

definert som *ikke-relevant* for EFTA-statene i EØS, eller ved at en eller flere EFTA-stater legger ned veto mot at regelverket tas inn i EØS-avtalen. Dette er en form for suverenitetsvern, som likevel sjelden blir benyttet.

Når EU-kommisjonen utformer direktivforslag, bestemmer den samtidig om den mener at det aktuelle direktivet er «EØS-relevant», dvs. om det skal gjelde for hele EØS-området. I forkant kan et skeptisk EFTA-land, ofte i samarbeid med EFTA-kameratene, forsøke å påvirke kommisjonen til ikke å merke et omstridt direktiv EØS-relevant. Men dette er opp til EU-kommisjonen. Kommisjonen vil la seg lede av prinsipper, men også av taktiske hensyn i noen tilfeller.

Hvis EU-kommisjonen holder fast på at et direktiv er EØS-relevant, er det ikke dermed sagt at dette blir resultatet, selv om Kommisjonens innstilling legger sterke føringer for EØS-komiteen. Det krever sterkere ryggrad fra EFTA-statene når de må begrunne hvorfor et nytt direktiv eller forordning ikke er EØS-relevant, og derfor vil avvise det. Like fullt er det EFTA-statene som har den endelige definisjonsmakta her. I prinsippet er et nytt direktiv uaktuelt for EØS dersom ett eller flere EFTA-land avviser det som ikke-relevant.

EFTA-statene forhandler og samordner også seg imellom. Når de sammen nekter å akseptere en ny rettsakt som EØS-relevant står de enda sterkere, og den er pr. definisjon ikke relevant inntil det oppnås enighet om det motsatte. Imidlertid viser all erfaring gjennom 30 år at EFTA-statene er forsiktige med å utfordre EUs tolkning. EU vil legge et hardt press på EFTA-statene hvis Kommisjonen mener rettsakten er av stor viktighet for Det indre markedets funksjon.

Minstelønnsdirektivet fra EU er et eksempel på et direktiv som etter forpostfektninger er omdefinert som ikke-relevant. Men en slik avgjørelse er ikke nødvendigvis hogd i stein for all framtid hvis eller når EØS-komiteen ombestemmer seg. Presset for nyvurdering vil melde seg hvis for eksempel et direktiv som allerede er innlemmet i EØS-avtalen viser til et annet EU-direktiv som ikke er ansett for å være EØS-relevant.

2. Vetoretten (*reservasjonsretten*)

Først når det er enighet om at et nytt direktiv er relevant, kommer det opp til endelig avgjørelse i EØS-komiteen. Her har EFTA-statene, samlet eller hver for seg, en ny mulighet til

å si nei. Da gjør de bruk av veto retten eller reservasjonsretten.

Men denne retten er brukt i forsvinnende liten grad. Bare én gang har Norge varslet et veto. Etter at landsmøtet i Arbeiderpartiet i 2011 lyttet til fagbevegelsen og trosset partiledelsen, besluttet den daværende Stoltenberg-regjeringa at Norge skulle reservere seg mot innføring av EUs tredje postdirektiv i EØS-avtalen. Det viste seg å bli en kortvarig seier. Da Høyre overtok regjeringmakta i 2013 ble EU informert om at Norge ikke ville benytte seg av reservasjonsretten likevel.

I en rekke saker har opposisjonen på Stortinget krevd at veto retten tas i bruk. I nyere tid gjelder det både saken om Finanstilsynet (2016), EUs tredje energimarkedspakke (2018) og EUs fjerde jernbanepakke (2021). Valgresultatet høsten 2021 ga partiene som ville bruke veto retten mot jernbanepakka et stort flertall. Solberg-regjeringa satt på oppsigelse. Bare dager før ny regjering og et nytt Storting var på plass, sørget Norges EU-ambassadør likevel for enighet i EØS-komiteen om å innlemme jernbanepakka i EØS-avtalen. Den nye regjeringa har, tross egne løfter og EØS-komiteens rå overkjøring av norske velgere, ikke foretatt seg noe for å forhandle hele eller deler av jernbanepakka ut igjen.

Eksemplene viser en dynamikk hvor EU-regelverk dyttes inn i avtalen, også ved tvilsom omgåelse av demokratiet i en medlemsstat.

På nyåret 2023 varslet Island at landet vil bruke veto retten mot Luftfartskvotedirektivet. Reykjavik frykter at de strengere betalingskrava til europeiske flyselskaper for utslippskvoter kan føre til færre flyforbindelser til øya. Det blir billigere å fly direkte fra kontinentet til USA enn via Island. Tar Island veto retten i bruk, vil direktivet heller ikke omfatte Norge og Liechtenstein.

Hvis det bare er ett av de tre landa som frykter konsekvensene av en ny rettsakt, utløser det et sterkt gruppepress innad på EFTA-sida. Et EFTA-land som finner EU-lovgivning uspiselig, kan bli «overtalt» av de andre til ikke å legge ned veto mot at et nytt direktiv kommer inn i EØS-avtalen. Noen ganger blir det i stedet lagt inn et bestemt unntak for det aktuelle landet i den såkalte EØS-tilpasningsteksten.

Denne metoden brukes også motsatt vei, for å inkludere områder avtalen aldri var ment å omfatte, til å gjelde for et enkelt land. Forordningen om Det europeiske forsvarsfondet (EDF) er et eksempel på det. Både Island og Liechtenstein har avvist å la seg forplikte

Valgresultatet høsten 2021 ga partiene som ville bruke vetoretten mot EUs fjerde jernbanepakke et stort flertall. Solberg-regjeringa satt på oppsigelse. Bare dager før ny regjering og et nytt Storting var på plass, ble likevel jernbanepakka innlemmet i EØS-avtalen.

(Foto: Rolf M. Sørensen for NSB.)

av EDF og har fått en tilpasningstekst som tar høyde for dette. Her har Norge som eneste land (og storebror i EØS/EFTA) likevel presset på for å få forordningen inn i EØS-avtalen, selv om det ville ha vært naturlig – og i samsvar med premisset for EØS – at Norge i stedet inngikk en reint bilateral avtale med EU om slikt samarbeid.

3. Endring eller reforhandling av (deler av) avtalen

En total reforhandling av hele EØS-avtalen ville være svært krevende og et lite populært forslag sett fra Brussel. Rent prinsipielt kan muligheten ikke utelukkes, men det ville fra et norsk ståsted trolig være mer hensiktsmessig å si opp hele avtalen og erstatte den med nye, bilaterale avtaler på områder som ikke allerede er dekket av frihandelsavtalen og et syttitall eksisterende avtaler med EU.

Da er det nok mer realisme i å reforhandle avtalens ulike vedlegg og protokoller med sikte på å ta ut direktiver og forordninger som et land mener har skadelige eller uønska nasjonale konsekvenser. Det kan gjøres ved å reise spørsmålet direkte i EØS-komiteen eller ved ensidig å foreta endringer i eget lovverk. (Vi kommer tilbake med et eksempel på dette.)

Et EØS-land kan på visse vilkår endre eget lovverk i strid med EØS-bestemmelsene, så lenge prinsippet om «ikke-diskriminering»

følges. De andre avtalepartene må underrettes og EØS-komiteen må være enig i at det nye lovverket ikke hindrer at avtalen «virker tilfredsstillende» (artikkel 97). I dette ligger det i utgangspunktet en rekke begrensninger, men også en betydelig grad av tolkningsrom.

I prinsippet kan regelverk endres og tas ut av EØS-avtalen etter at det er innført. Men dette er en krevende prosess som må følge en rekke fastsatte prosedyrer. Flere av artiklene i avtalen (97, 102 med

Salmonella i egg er et problem i mange EU-land. Det smitteproblemet har vi derimot ikke med norske egg. For Norge er derfor EUs kortere holdbarhetsdato for egg meningsløst og fører til kasting av fullt brukbare egg. Den norske regjeringa har bedt om unntak gjennom en EØS-tilpasning.

(Foto: Morten Harper / Nei til EU.)

flere) beskriver hvilken framgangsmåte som da må følges.

Hvor enkelt eller vanskelig dette kan være, avhenger av flere forhold. Er det snakk om en enkelt forordning på et underordna felt, er mulighetsrommet større enn hvis det er snakk om ei hel pakke med direktiver og forordninger. Det finnes gråsoner og flere nyanser av grått.

La oss ta datostempling av egg som et aktuelt eksempel. Her vil et EU plaget av salmonella sette kortere holdbarhetsdato for egg enn det som gjelder i Norge. Forordningen kan være fornuftig i Sør-Europa, der egg gjerne oppbevares i romtemperatur. I Norge, der vi ikke har dette smitteproblemet og egga holdes kjølig, er forslaget meningsløst og vil bare føre til matsløsning og kasting av fullt brukbare egg. Derfor har den norske regjeringa bedt om en EØS-tilpasning. Hvis EU skulle sette seg på bakbeina i en sånn sak, er det for å ri prinsipp.

Mer krevende vil det være å gjeninnføre behovsprøving og krav om sentraltilknytning for drosjene, slik regjeringa høyt og hellig lover i Hurdalsplattformen. Dette fordi ESA lukter blod når noen pirker borti «den frie etableringsretten» i EØS-avtalen. Men det er på ingen måte umulig. Avtalen gir i flere artikler et medlemsland rett til å påberope seg allmenne hensyn. Allerede i introduksjonsteksten til avtalen skriver medlemsstatene at de vil «legge til grunn et høyt beskyttelsesnivå med hensyn til helse, sikkerhet og miljø i den videre utviklingen av lovregler». Det burde være enkelt for en norsk samferdselsminister å vise til at et ubegrensa antall løyver fører til altfor lange arbeidsdager i jakt på kjøreoppdrag, og at trøtte sjåfører og mye tomkjøring er til skade for helse, sikkerhet og miljø.

Gjennomgående i avtaleteksten er at partene skal finne akseptable løsninger ved uenighet slik at avtalen fortsetter å virke «tilfredsstillende».

«EØS-komiteen skal særlig bestrebe seg på å finne frem til en gjensidig godtagbar løsning dersom det oppstår et alvorlig problem på et område som i EFTA-statene hører inn under den lovgivende myndighets kompetanse», står det i avtalens artikkel 102.

Hva som er tilfredsstillende, kan det være ulike oppfatninger om. Fasit er ikke alltid gitt. Vil avtalen virke tilfredsstillende selv om Norge insisterer på at Jernbanetilsynet og ikke EUs jernbanebyrå ERA skal ha siste ord når det gjelder sikkerhet på jernbanen? Kan det hele løses ved at Norge innfører likelydende regelverk, men opphever henvisninger til en EU-forordning (ERA-forordningen)

og forpliktelsene som følger av den? Det er i form av likelydende regelverk Sveits praktiserer sitt samarbeid med EU på mange felter, så ei snn tilnærming ville Brussel være godt kjent med fra før.

I hvert fall hypotetisk kan en slik dragkamp, der ingen part klarer å overbevise den andre, pågå over tid. Når tålmodigheten hos den ene parten (i praksis vil dette oftest være EU) tar slutt, kan denne parten svare med å sette den aktuelle delen av avtalen ut av kraft. Det kan først skje etter seks måneder. I vårt eksempel ville det bety at hele eller deler av jernbaneregulverket i EØS ble suspendert. En helt annen sak er hvorvidt det ville være i EUs interesse å sette regelverket ut av kraft. Det kunne komplisere grensekryssende togtrafikk og samtidig gi Norge fritt spillerom til å kvitte seg med den obligatoriske konkurranseutsettinga som ligger i EUs jernbanepakker.

Er det så eksempler på at regelverk er satt ut av kraft? Faktisk skjer det stadig vekk at EØS-komiteen (der EU sitter sammen med EFTA-landa) opphever tidligere regelverk. Men dette handler nesten alltid om å oppheve regler som er foreldet eller som EU har erstatta med oppdatert regelverk på samme område.

En pussighet ved EØS-systemet er dermed at EFTA-landa ofte følger regelverk som EU har vraka til fordel for et nyere sett av regler. Dette gjelder for eksempel tredje energimarkedspakke. I EU er den for lengst erstatta av fjerde energimarkedspakke, og det er dette regelverket energibyrået ACER praktiserer. Denne mangelen på synkronisering i sanntid har tekniske, juridiske og politiske implikasjoner der det nyeste EU-regulverket i praksis påtvinges EFTA-statene på tross av at regelverket ikke er del av EØS-avtalen.

4. Beskyttelsesklausulen

EØS-avtalen inneholder en ndparagraf som tilfeldigvis har samme nummer som alarmtelefonen 112 og 113. Etter den kan alle medlemsland sette deler av avtalen ut av kraft for å håndtere en vedvarende situasjon som skaper alvorlige økonomiske eller samfunnsmessige problemer, etter at de først har varslet de andre avtalepartene.

En avtalepart kan etter artikkel 112 ensidig treffe «egnete tiltak» dersom «alvorlige økonomiske, samfunnsmessige eller miljømessige vanskeligheter som kan vedvare, er i ferd med å oppstå i en sektor eller innen et distrikt». Men tiltakene skal begrenses til det som er «strengt nødvendig». Beslutningen kan heller ikke vare

lenger enn tre måneder av gangen.

Hva som er strengt nødvendig vil det også være ulike meninger om. Norske myndigheter insisterer på at terskelen er svært høy for å bruke bestemmelsen. Men dette er det i praksis langt på vei opp til norske myndigheter å definere. Ingen vet vel bedre enn dem hvor alvorlig og samfunnskritisk den aktuelle situasjonen er? En litt viljekraftig regjering kunne for eksempel med solid belegg hevde at en vedvarende strømpris på mer enn ei krone kilowatten er økonomisk og samfunnsmessig alvorlig. Et stort flertall i folket ville nok støtte den i at politiske inngrep mot et strømmarked uten overspenningsvern er «strengt nødvendig».

5. Oppsigelse av hele avtalen

Utmelding er den endelige nødutgangen.

Artikkel 127 i EØS-avtalen gir enhver medlemsstat rett til å trekke seg fra avtalen med 12 måneders varsel til de øvrige avtalepartene, uten noen andre forbehold. For Norges del betyr det at den eksisterende frihandelsavtalen igjen trer fullt i kraft, og at internasjonale avtaler og konvensjoner Norge har inngått, igjen får forrang i norsk rett. Frihandelsavtalen gir blant annet tollfrihet for alle industrivarer mellom Norge og EU. Bilaterale avtaler Norge har med EU – rundt 70 – består som før.

Noter

- 1 «Statutes and regulations shall be interpreted, in so far as appropriate, in conformity with the EEA Agreement and the rules laid down therein.»
- 2 <https://kommunikasjon.ntb.no/pressemelding/holdbarhetsmerking-av-egg?publisherId=12632359&releaseId=17961413>

Hensikten med EUs energiunion er å integrere det europeiske strøm- og gassmarkedet til et sammenhengende hele, basert på friest mulig flyt til gjeldende markedspris. (Foto: CCO Pixabay.)

Energipolitiske handlingsmuligheter

Kravet melder seg med stor styrke: ta kontroll med kraften – ut av ACER. Hvordan kan vi frikople norske strømpriser fra EU-markedet?

Av Morten Harper

Tilslutningen til EUs energiunion (tredje energimarkedspakke) i 2018 fratok norske myndigheter muligheten til å styre krafthandelen med EU og dermed strømprisen. Det er den klare hovedregelen per i dag.

En uavhengig reguleringsmyndighet (RME) som bare svarer til EUs energibyrå ACER og EØS-tilsynet ESA, kan ikke påvirkes eller instrueres av norske myndigheter. RME skal påse at EØS-regelverket følges i Norge og effektuere vedtak fra ACER (via ESA) overfor norske aktører, i praksis Statnett.

ACER kan treffe bindende vedtak blant annet i saker om reguleringen av kraftutveksling og kostnadsfordeling ved utbygging av nettforbindelser. Når en sak kommer til ACER, kan byrået bestemme om alle sider ved saken, ikke bare de elementene som reguleringsmyndighetene i landene ikke er enige om.

Energi som EUs femte frihet

EØS-avtalen gjennomfører de fire friheter: fri bevegelse av varer, tjenester, kapital og arbeidskraft. Energi er i EU/EØS-retten ansett som en vare. EØS-avtalens artikkel 12 om forbud mot eksportrestriksjoner på varer gjelder også for strøm.

Hensikten med EUs energiunion er å integrere det europeiske strøm- og gassmarkedet til et sammenhengende hele, basert på friest mulig flyt til gjeldende markedspris. Nasjonale prioriteringer og kontroll med strømpris står i direkte motsetning til disse målsetningene. Energimarkedspakke 3 (og siden pakke 4) er regelverket som gjennomfører målsetningene. For å tydeliggjøre at energipakkene betyr en sterkere liberalisering enn det som følger

Morten Harper er jurist og utredningsleder i Nei til EU

av traktatprinsippene (og EØS-avtalen), omtaler EU-kommisjonen energi som en femte frihet i det indre markedet.

Grensehandelsforordningen (714/2009), som inngår i tredje energimarkedspakke, sier i artikkel 16.3:

«For de forbindelseslinjene og/eller overføringsnettene som har betydning for grensekryssende strømmer, skal størst mulig kapasitet stilles til markedsdeltakernes rådighet, samtidig som det tas hensyn til sikkerhetsstandardene for nettdrift.»

I forordningens vedlegg punkt 1.2 heter det videre: «Dersom det ikke foreligger noen overbelastning, skal tilgangen til forbindelse-sledning ikke begrenses.»

Regjeringen ba RME vurdere «Handlingsrom for tiltak knyttet til overføring av kraft til utlandet». RMEs konklusjon er at det ikke kan innføres restriksjoner på krafteksporten av hensyn til strømprisen, kun om det er nødvendig for å ivareta forsyningsikkerhet.¹

Stabile strømpriser er uforenlig med en europeisk kraftbørs

Stabile og forutsigbare strømpriser, som er lavere enn i andre land, er uforenlig med en europeisk kraftbørs der høyeste bud setter prisen.

Nord Pool er hovedbørsen for fysisk krafthandel i Norden og Baltikum. EU/EØS-regelverket sier ikke uttrykkelig at det skal opprettes egne kraftbørser, men grensehandelsforordningen artikkel 12 har klare formaninger om å fremme utviklingen av kraftbørser. Det ligger som en forutsetning at kraft skal omsettes på en markeds plass. Det er RME som gir konsesjon til kraftbørser. EU-kommisjonens forordning om kapasitetsfastsettelse og flaskehalshåndtering (CACM, 2015/1222), som er inntatt i EØS, legger opp til konkurranse mellom flere kraftbørser.

Finnes det handlingsrom for å ta kontroll med kraften?

RMEs vurdering av handlingsrommet bør ikke anses som en endelig fasit. Høy pris er gjerne uttrykk for en mangelsituasjon, som igjen henger tett sammen med forsyningsikkerheten. Risikoen ved å tolke reglene på en annen måte er dessuten ikke stor, som jusprofessor Finn Arnesen har påpekt. Arnesen mener det er mulig

å innføre et nytt prisområde rundt en eller flere utenlandsforbindelser.²

På en annen side mener RME at CACM-forordningen begrenser mulighetene også for dette: «... metoden for kapasitetsfastsettelse skal inneholde regler som sikrer at det ikke blir unødig diskriminering mellom intern utveksling og utveksling mellom budområder. Dette for å sikre at kapasitetsfastsettelsen er i tråd med krav i grensehandelsforordningen.»³

Hvis EØS-tilsynet ESA tar Norge inn for EFTA-domstolen, og Norge blir dømt, må det som domstolen mener er i strid med EØS endres, men det ilegges ingen straff. En prosess som dette kan pågå i mange år.

Med EØS-avtalens artikkel 112 kan det raskt innføres regulering av kraftekspporten. Denne beskyttelsesklausulen kan brukes «dersom alvorlige økonomiske, samfunnsmessige eller miljømessige vanskeligheter som kan vedvare, er i ferd med å oppstå i en sektor eller innen et distrikt». Både kraftkrevende industri og energisystemet som helhet er i dag alvorlig rammet. Beskyttelsestiltak skal være begrenset i tid og omfang. Avtalepartene orienteres umiddelbart og rådslagninger innledes i EØS-komiteen «med sikte på å finne en løsning som kan godtas av alle parter».

Eksporestriksjoner og fyllingsgrad

EØS-avtalen artikkel 13 åpner for at det kan innføres restriksjoner på varehandelen når det er begrunnet ut fra blant annet «hensynet til offentlig moral, orden og sikkerhet». Terskelen er ansett for å ligge høyt, men den er lite utprøvd i praksis. Videre sier artikkel 25 at man kan innføre «egnete tiltak» når det er «en alvorlig mangel på eller fare for alvorlig mangel på en vare som har avgjørende betydning for den eksporterende avtalepart». Det har flere ganger vært varslet om fare for rasjonering av strøm.

Verken EØS-avtalen eller tredje energimarkedspakke forhindrer Norge fra å regulere fyllingsgrad i vannmagasinene. Kravene til magasinifylling i forhold til normalen for årstiden kan skjerpes, for å sikre en stabil kraftsituasjon i Norge. Indirekte vil dette regulere ekspporten, men kan også begrunnes med for eksempel hensyn til natur og miljø. Konsesjoner som er gitt kan endres i tråd med dette.

Kraft som offentlig ytelse

For både kabelen til Tyskland og den til Storbritannia gir

Verken EØS-avtalen eller tredje energimarkedspakke forhindrer Norge fra å regulere fyllingsgrad i vannmagasinene. Kravene til magasinifylling i forhold til normalen for årstiden kan skjerpes, for å sikre en stabil kraftsituasjon i Norge. Bildet viser Storvassdammen, som er del av det enorme magasinet Blåsjø. (Foto: Martin NH.)

konsesjonene rett til å endre vilkårene dersom allmenne hensyn gjør det nødvendig. Konsesjonsvilkårene kan omgjøres slik at nettoeksporten ikke er større enn Norges faktiske kraftoverskudd til enhver tid. For kabelen til Tyskland må dette ses i sammenheng med allerede nevnte tiltak for nasjonal regulering. Overfor Storbritannia, som er utenfor EU og EØS, kan kraftavtalen sies opp med 12 måneders varsel hvis forhandlinger ikke fører frem.

Offentlig infrastruktur og ytelser skal være utenfor EØS-avtalens rekkevidde. Strøm er ikke som en hvilken som helst vare.

Norsk industrihistorie og samfunnsbygging gir gode argumenter for at strømforsyning er grunnleggende infrastruktur. På dette grunnlaget kan Norge utfordre EU/EØS-rettens gjengse definisjon av strøm som en vare. Ved å gjøre tilpasninger i energiloven kan man underbygge at innenlandsk disponering av norsk vannkraft og strømforsyning er en offentlig ytelse.

EØS-avtalens artikkel 125 sier: «Denne avtale skal ikke på noen måte berøre avtalepartenes regler om eiendomsretten». Etter ordlyden ligger det her en betydelig begrensning i hva EØS-avtalen kan regulere. Disponeringen av kraft er utøvelsen av eierskapet av blant annet vannfallrettigheter, så bestemmelsen tilsier at det bør være et betydelig handlingsrom i bruken av kraft – enten det er å selge den til lavere pris til norske forbrukere eller å eksportere den. I hjemfallssaken i 2007 fant derimot EFTA-domstolen at EØS-reglene om etablering og investering i aller høyeste grad berører eierskapet til vannkraft. Hjemfallsretten, som ble innført i konsesjonsloven av 1917, betyr at kraftverk i privat eie overtas vederlagsfritt av staten etter 60 år. ESA mente hjemfallsretten diskriminerte private i forhold til fylkeskommunale og kommunale kraftverk, og derfor var i strid med EØS-avtalen. Det ga altså EFTA-domstolen ESA medhold i. Hjemfallsordningen ble ikke avvirket, men det ble gjort flere tilpasninger etter dommen. Det prinsipielle poenget er at den klare ordlyden i EØS-avtalens artikkel 125 likevel ikke ga det brede nasjonale handlingsrommet som man hadde lagt til grunn fra norsk side.

Alternativ energikommisjon

2. november 2022 fremla Alternativ energikommisjon (AEK) sin rapport om hvordan beholde lavere strømpriser i Norge enn i konkurrerende land, samt hvordan sikre nødvendige mengder strøm i fremtiden med lavt CO₂-utslipp. Handlingsrommet for tiltak i EØS-avtalen blir også behandlet av kommisjonen. I rapporten heter det:

«AEK mener at løsningene kan finnes innenfor rammene av EØS-avtalen og de forbeholdene som et flertall i Stortinget tok ved tilslutningen til EUs 3. energipakke i 2018. Dette krever at Norge tar initiativ til forhandlinger for å utnytte det handlingsrommet som EØS-avtalen gir. En rekke EU-land har truffet egne tiltak for å ivareta legitime nasjonale interesser. Det må Norge selvsagt

også kunne gjøre.

På tilsvarende måte må Norge ta initiativ til reforhandling av avtalen med Storbritannia om bruken av kabelen til England. Handlingsrommet innenfor EØS/ACER er begrenset, men til stede. Handlingsrommet vil bli ytterligere begrenset hvis Norge tilslutter seg EUs energimarkedspakke 4.»⁴

Strøm er ikke som en hvilken som helst vare. Norsk industrihistorie og samfunnsbygging gir gode argumenter for at strømforsyning er grunnleggende infrastruktur. På dette grunnlaget kan Norge utfordre EU/EØS-rettens gjengse definisjon av strøm som en vare.

(Tegning: Jørgen Bitsch.)

Forhandlinger for utvidet handlingsrom

Hvis handlingsrommet som beskrevet ovenfor og av AEK ikke viser seg å være tilstrekkelig, kan Norge ta opp spørsmålet i EØS-komiteen med sikte på å forhandle hele eller deler av tredje energimarkedspakke ut av EØS-avtalens energivedlegg. Alternativt kan Norge straks påberope seg «nødbremsen» artikkel 112, mens storting og regjering samtidig tar skritt for ensidig å endre norsk lovverk gjennom å stryke alle henvisninger til aktuelle direktiver og forordninger på elektrisitetssområdet.

Videre kan Norge påberope seg vetoretten i EØS mot EUs fjerde energimarkedspakke. Dette vil stanse videre norsk integrering i EUs energiunion, og kan også føre EU til forhandlingsbordet om tredje energimarkedspakke. Veto (eller reservasjon) er en rettighet Norge har. EU kan ikke innføre mottiltak på andre områder, kun kreve at den direkte berørte delen av EØS-avtalen settes ut av kraft, det vil si innenfor energiregelverket.

Det er overveiende sannsynlig at EU vil strekke seg langt for å bevare et godt forhold til Norge som helt sentral gassleverandør til kontinentet. Og ingen tror vel for alvor at EU ville kreve at for eksempel Danmark eller Sverige skulle blokkere kraftlinjene til Norge. Det ville skade Danmark og Sverige minst like mye som Norge.

Minst av alt vil EU ta sjansen på å sette gassforsyning og fremtidig energisamarbeid med Norge i spill. Gassen betyr hundre ganger mer for EUs egen strømproduksjon enn den forholdsmessig beskjedne strømeksporten fra Norge gjennom utenlandskablene. Norge har ekstremt gode forhandlingskort.

Noter

1 Notat fra RME 22.08.2022, https://www.nve.no/media/14390/svar-paa-oppdrag-handlingsrom-for-tiltak-knyttet-til-overfoering-av-kraft-til-utlandet-4103282_1_1.pdf

2 Nationen 23.12.2022.

3 Notat fra RME 22.08.2022, side 14.

4 Rapport fra Alternativ energikommisjon 02.11.2022, side 7, <https://a-ek.no/rapport/>

Bruken av bemanningsforetak som baserer seg på arbeidskraft fra andre land i EØS-området er et stort problem i flere bransjer. Økokrim og fagbevegelsen har avdekket en lang rekke tilfeller av skatteunndragelser og arbeidere på slavelignende kontrakter med luselønn. (Foto: EU.)

Kamp om innleieforbud

På arbeidslivsområdet er innleieforbudet for byggevirksomhet rundt Oslofjorden et aktuelt eksempel på bruk av handlingsrommet. Forbudet er resultat av en ensidig norsk lovendring våren 2023.

Av Jan R. Steinholt

LO og Fellesforbundet jubler etter år med kamp mot bemanningsbransjen og uthuling av arbeidsmiljøloven. NHO og bransjen hevder at dette er et brudd på EØS-avtalen i alminnelighet og vikarbyrådirektivet i særdeleshet.

I dette tilfellet har regjeringa og stortingsflertallet gjort det som er skissert foran i heftet om å bruke et handlingsrom. De har foretatt en ensidig norsk lovendring som kan være i strid med EØS-avtalen eller et vedlegg til avtalen, i dette tilfellet vikarbyrådirektivet (inngår i vedlegg V om arbeids- og sosialpolitikk).

Kommer fagbevegelsen i møte

Regjeringa har ikke akkurat imponert når det gjelder å utnytte handlingsrommet i EØS-avtalen. Men på arbeidslivsområdet har den forsøkt å ta noen grep. Ett av punktene i Hurdalsplattformen er at regjeringa vil «begrense bemanningsbransjens omfang og rolle». Dette løftet er nå hjemlet i en ny forskrift som trådte i kraft 1. april. På tampen av 2022 vedtok Stortinget endringer i Arbeidsmiljøloven som skal begrense bruk av innleie og styrke retten til heltidsstillinger.¹ Den nye forskriften § 4 sier:

«Innleie fra bemanningsforetak til bygningsarbeid på byggeplasser i Oslo, Viken og tidligere Vestfold er ikke tillatt.»

Bruken av bemanningsforetak som baserer seg på arbeidskraft fra andre land i EØS-området er et stort problem i flere bransjer, ikke minst i verftsindustrien. Det har også vært et stort problem i bygg- og anleggsbransjen på det sentrale Østlandet, og her har man gått i spissen for å dokumentere både omfanget og problemene knyttet til

innleie. Etter innføringa av EUs vikarbyrådirektiv i Norge i 2012 har problemene bare økt. Økokrim og fagbevegelsen har avdekket en lang rekke tilfeller av skatteunndragelser og utenlandske arbeidere på slavelignende kontrakter med luse lønn.²

EØS-tilsynet ESA krever forklaring

Alle er ikke like glade for innleieforbudet. NHO har vært imot innstramming fra dag én. Tre jurister fra advokatfirmaet Grette rykket ut i Dagens Næringsliv 5. mars med påstand om at de nye innleiereglene er EØS-stridige og ulovlige etter vikarbyrådirektivet.³ Partiet Høyre mener lovendringa må reverseres.

Et estisk og et norsk bemanningsbyrå har klaget sin nød til ESA, overvåkingsorganet som påser at EØS-avtalen følges til punkt og prikke. På eget initiativ har ESA åpnet sak mot Norge. EØS-vokterne utber seg en forklaring fra Arbeids- og sosialdepartementet, og vil ha svar på 15 konkrete spørsmål.⁴

ESA minner om at forbud mot eller begrensninger for bemanningsbyråer må rettferdiggjøres ut fra allmenne hensyn og interesser, vern av dem som jobber i byråene og sikring av at arbeidsmarkedet fungerer tilfredsstillende. En EØS-stat må legge fram bevis for at tiltakene er nødvendige og forholdsmessige. Gjennom en rad spørsmål ber ESA om konkret dokumentasjon på at bemanningsbyråer har ført til færre heltidsstillinger, mer vikarbruk, større helsefare og så videre.

Avkrever lojalitetserklæring

EØS-tilsynsorganet spør om norske myndigheter mener at det å begrense eller avvikle bruk av arbeidskraft fra bemanningsbyråer er «et legitimt formål» sett i lys av vikarbyrådirektivets bestemmelser og formål. ESA vil også ha en forklaring på hvorfor helsearbeidere og landbruksarbeidere helt eller delvis er unntatt fra de nye lovbestemmelsene.

Et annet snedig spørsmål er dette:

«Hva er det som gjør situasjonen i Norge spesiell nok til å rettferdiggjøre slike restriksjoner, gitt at bruken av innleid arbeidskraft i Norge er lavere enn gjennomsnittet i EU/OECD-landene?»

Til slutt ber ESA om en slags lojalitetserklæring til EØS-avtalens frie flyt av tjenester (artikkel 36):

«Mener regjeringen at EØS-avtalen artikkel 36 får anvendelse på utsending av arbeidstakere til Norge fra vikarbyråer etablert i andre EØS-stater, og at de vedtatte tiltakene må vurderes i lys av forenligheten med EØS-avtalen artikkel 36?»

Den opprinnelige svarfristen var 10. mars. Arbeids- og inkluderingsdepartementet har bedt om mer tid, og har fått 5. mai som ny frist.

Vil regjeringa stå på sitt?

Hvis ESA ikke er fornøyd med svaret, vil prosessen fortsette, eventuelt med en grunnlagt uttalelse fra ESA om at Norge må justere lovverket tilbake slik det var. Det kan også skje at et bemanningsbyrå velger å prøve saka for domstolene. Norske domstoler kan underveis be EFTA-domstolen om en såkalt rådgivende uttalelse.

ESA kan også stevne Norge for EFTA-domstolen hvis overvåkingsorganet mener at den norske staten fortsetter å bryte EØS-avtalens bestemmelser om fri flyt av arbeidskraft.

Hva skjer så dersom EFTA-domstolen utsteder en dom som går Norge imot?

I avtalens artikkel 33 står det at «vedkommende EFTA-stater skal treffe de tiltak som er nødvendige for å oppfylle EFTA-domstolens avgjørelser». Avhengig av dommens ordlyd, kan den gi grunnlag for en ny dragkamp dersom norske lovgivere insisterer på at noen kosmetiske endringer er tilstrekkelig for å etterkomme dommen.

Igjen handler dette ikke bare om jus, men også om å vise politisk standhaftighet og kreativitet.

Et direktiv som har kosta arbeidslivet dyrt

Nei til EU og fagbevegelsen kjempet hardt for et norsk veto mot vikarbyrådirektivet før det skulle opp til behandling våren 2012. LO-sekretariatet, YS-ledelsen og Unio advarte samstemt imot et direktiv som ville gi et A- og B-lag i arbeidslivet. Men Arbeiderpartiet sørget for at det ble vedtatt med hjelp fra Høyre og Fremskrittspartiet. Det hjalp lite med rødgrønne regjeringsspartnere og et AUF som også forlangte bruk av reservasjonsretten.

Til grunn for vedtaket lå flertallsinnstillinga fra stortingskomiteen. Den lød:

Mange trosset vinterkulda i januar 2012 for å kreve veto i EØS mot vikarbyrådirektivet. (Foto: Nei til EU.)

«Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, legger regjeringens juridiske forståelse av vikarbyrådirektivet til grunn. Dette tilsier at norsk arbeidsmiljølovgivning er forenlig med EØS-avtalen og at det ikke vil bli behov for endring av arbeidsmiljølovens bestemmelser om innleie (§ 14-12) på bakgrunn av innføringen av vikarbyrådirektivet.»⁵

Regjeringa ved daværende arbeidsminister Hanne Bjurstrøm forsøker om at den norske arbeidsmiljøloven ville bestå og sa at Norge ville legge fram en erklæring i EØS-komiteen som understreker det norske synet om at vi kan beholde innleiereglene i arbeidsmiljøloven. Slike ensidige norske erklæringer har ingen praktisk betydning. «Ingen norsk regjering kan gi garantier om hvordan direktivets regler skal forstås», uttalte Nei til EU da vikarbyrådirektivet fikk Stortingets godkjenningstempel.

Det viste seg da Solberg-regjeringa, som tiltrådte i 2013, gjennomførte en rekke endringer i arbeidsmiljøloven i tråd med EØS-logikken om friest mulig flyt av arbeidskraft, også i form av korttidskontrakter og innleie.

Dagens Støre-regjering forsøker å bremse frislippet av bemanningsbransjen. Ved å begrense innleieforbudet til Østlandsregionen har nok arbeidsministeren og Ap hatt håp om å finne «forståelse» hos

ESA. Det kan vise seg å være ønsketenkning, slik blant andre Nei til EU har advart mot.

Nå gjelder det at regjeringa står på sitt og trosser ESA. Et norsk veto mot vikarbyrådirektivet i 2012 ville sjølsagt ha gjort jobben mye enklere – og spart samfunnet og fagbevegelsen for et stadig mer ødelagt arbeidsliv.

Noter

- 1 Lovvedtak 4 (2022–2023), <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Vedtak/Beslutninger/Lovvedtak/2022-2023/vedtak-202223-004/>
- 2 Arbeidslivskriminalitet, <https://www.okokrim.no/arbeidslivskriminalitet.548005.no.html>
- 3 De nye innleiereglene er i strid med EØS-avtalen, <https://www.dn.no/innlegg/arbeidsliv/bemanningsbransjen/arbeidsrett/de-nye-innleiereglene-er-i-strid-med-eos-avtalen/2-1-1411702>
- 4 Brev fra ESA 10.02.23, <https://www.eftasurv.int/cms/sites/default/files/documents/gopro/Request%20for%20information%20-%20Own%20initiative%20case%20concerning%20restrictions%20on%20the%20use%20of%20temporary%20agency%20workers%20in%20Nor.pdf>
- 5 Innst. 325 S (2011–2012), Komiteens merknader, <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Publikasjoner/Innstillinger/Stortinget/2011-2012/inns-201112-325/3/>

Svømmehaller og treningsanlegg har ofte dukket opp i diskusjonen om hvilke tjenester det offentlige kan drive og støtte uten at EØS-avtalens regler om fri konkurranse griper inn.

(Foto: Universitetet i Bergen.)

Hvorfor tør ikke kommuner?

Det finnes ubrukte muligheter for kommuner til å drive offentlige tjenester selv – innenfor EØS-avtalen.

Av Fanny Voldnes

Ut fra kommuneloven har kommuner nesten alle muligheter til å drive egne tjenester selv og uten at det kommer i konflikt med EØS-avtalen. Dette er helt i tråd med EØS-avtalen om at det er opp til hver enkelt stat å bestemme hva som skal være offentlige oppgaver utenfor markedet og hvordan de skal organiseres. Det er bare når det offentlige opptrer som markedsaktører i konkurranse med private, at myndighetene må sørge for at private og offentlige aktører likestilles. Likevel ser vi at mange kommuner ikke tør å utfordre reglene. Hvorfor skjer det?

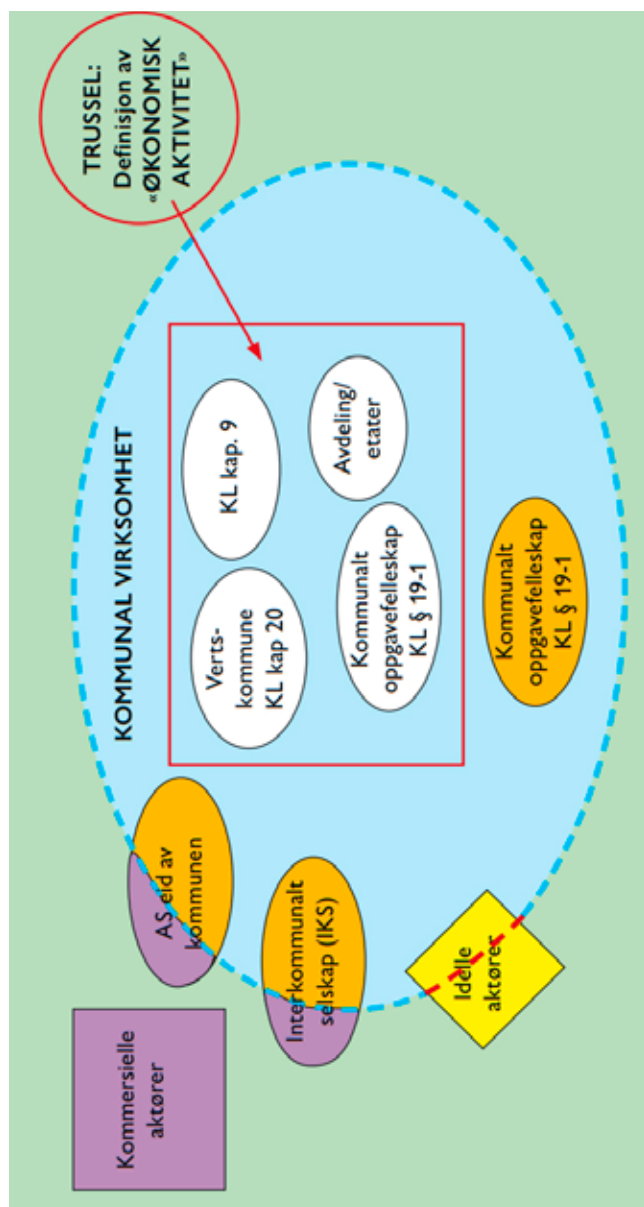
EØS-avtalen og kommuner

Helt siden EØS-avtalen ble inngått har næringslivet presset på for å overta offentlige oppgaver eller unngå konkurranse fra det offentlige.¹ Kommuner, som har ansvar for mange offentlige oppgaver, har merket offensiven fra næringslivet godt til tross for at hovedregelen er at offentlige oppgaver ikke omfattes av EØS avtalen.

Kommuneloven og anbudsreglene

Kommuneloven sier at en kommune står helt fritt i å benytte egne ressurser til å dekke egen etterspørsel overfor innbyggerne. Kommunen kan organisere virksomheten sin slik den vil, som del av kommunen som rettssubjekt eller som eget rettssubjekt som er heleid av kommunen. Slike løsninger gjør at Lov om offentlige anskaffelser og anbud ikke gjelder. Det er til og med mulig for kommunen å inngå avtaler med ikke-kommersielle aktører på bestemte vilkår, utenfor anskaffelsesreglene og også uten at EUs regler om

Fanny Voldnes er statsautorisert revisor og spesialrådgiver i Kommunekonsult og Fagforbundet

Handlingsrommet for kommunal og ideell virksomhet (profittfri virksomhet). Tre regelverk: Kommunelev – Anskaffelsesregler – Statsstøtte.
(Kilde: Kommuneconsult.)

ulovlig statsstøtte kommer til anvendelse.² Når kommunen driver med næringsvirksomhet, organiseres og styres den i tråd med næringslivets regler.

Statsstøttereglene og Hjelmeng-utvalget

Det var regjeringen Solberg som nedsatte Hjelmeng-utvalget, som i 2018 forsøkte å få EUs statsstøtteregler til å omfatte også offentlig sektor, inklusive kommuner.³ For at det skal være likebehandling, måtte kommunen da skille ut mange av sine oppgaver for at de skulle konkurrere med private aktører. Begrunnelsen var blant annet at det er konkurransevridende at private aktører må betale skatt, mens kommunen slipper. Et mindretall mente at EUs statsstøtteregler er laget for næringslivet og aldri var ment for offentlig sektor. Flertallets forslag ble tilbakevist av gode samfunnsøkonomiske analyser om konsekvensene av flertallets forslag⁴, med henvisning blant annet til mangelfull kunnskap om hva offentlig sektor faktisk er og at Norge i flere år har brukt statsstøttereglene mye mer enn EU selv.⁵

En fersk dom i Follo tingrett kan indikere at holdningene i domstolene i Norge også beveger seg vekk fra Hjelmeng-utvalgets feilslåtte forståelse. Det dreier seg om Frogn kommunes rett til å bygge og drifte et bad og aktivitetssenter som et velferdsgode for innbyggerne i kommunen. Begrunnelsen for å avvise de private saksøkerne, anført av arbeidsgiverorganisasjonen Virke, var at saken gjelder et lokalt marked og dermed ikke utfordrer samhandlingskriteriet i statsstøttereglene. Disse reglene skal fremme den grenseoverskridende konkurransen, ikke den nasjonale.⁶ Men utfordringen med statsstøttereglene er sannsynligvis ikke over.

Hva gjør vi?

Liberaliseringen av økonomien er viktig for å forstå utviklingen i kommunene. Generelt har det vært for lite oppmerksomhet om de uheldige konsekvensene for samfunnet ved at kommunale oppgaver overtas av private aktører. Et annet moment er at ansatte i offentlig administrasjon naturlig nok er sterkt influert av EØS-fortolkningene, noe som skaper en indre institusjonell logikk. Da blir forståelsen av handlingsrommet snevert og trangt. Dette kan utfordres og kunnskapen spres til lokalpolitikere.

Offentlig sektor var aldri ment å være del av EØS-avtalen.

abc/nyheter

[Sjå alle ABC Nyheter](#) |
 [Sjå alle ABC Nyheter](#) |
 [Mest populære](#) |
 [Mest populære](#) |
 [Mest populære](#) |
 [Mest populære](#)

[NYHETER](#) •
 [MOTOR](#) •
 [REISE](#) •
 [HELSE](#) •
 [PENGER](#) •
 [STEMMER](#) •
 [MER](#)

Næringsliv

Striden om «Like konkurransevilkår for offentlige og private aktører» – Virke og ESA vil gi dyrere tjenester for innbyggerne

Thomas Steen
8. mai 2018, 20:22 | Oppdatert 13. mai 2018, 01:02

PR/NTS-SFOF Skoleforordning er ett av element på tilbud som skal tilhøre av krav om driftsregulering for offentlige tjenester. Foto: Gorm Kallestad / NPK/NTS scapine

– Formålet for Virke er selvsagt at prisene på de offentlige tjenester skal gå opp, for at det skal bli lettere for private å konkurrere, mener konkurranseekspert.

Regjeringen Solberg nedsatte Hjelmeng-utvalget, som i 2018 forsøkte å få EUs statsstøtteregele til å omfatte også offentlig sektor. (Faksimile: ABC Nyheter 09.05.2018.)

Grunnen til at vi har fått mange saker som utfordrer hovedregelen er at dette er formulert uklart. I det kompliserte juridiske regelverket er det derfor viktig å skille *substans* fra formaliteter, som språk. Kommuner har alle muligheter til å drive egne tjenester selv – uten at det kommer i konflikt med EØS-avtalen. Hovedbegrunnelsen er at det for kommunal virksomhet er samfunnsnytt og innbyggernes ve og vel som er det sentrale, ikke markedstenkning, konkurranse og økonomisk overskudd.

Noter

- 1 Christian Hambro, artikkel i Altinget 15.02.2023, <https://www.altinget.no/eu/artikkel/christian-hambro-tautrekking-om-hva-offentlig-og-hva-privat-sektor-skal-ta-seg-av>
- 2 Flere rapporter fra Kommunekonsult dokumenterer dette, <https://www.kommunekonsult.no/utgitte-rapporter/>, og «Kommunal virksomhet – til beste for samfunnet og innbyggerne» i Samfunn og Økonomi 1 og 2 -2020: <https://www.samfunnogokonomi.no/2021/03/kommunal-virksomhet-til-beste-for-samfunnet-og-innbyggerne/>
- 3 Rapport 23.01.2018, <https://www.regjeringen.no/contentassets/0c36c9f9c1ca4ececbecc7142b2420511/rapprt-like-konkurransvilkar-for-offentlige-og-private-aktorer.pdf>
- 4 KS, LO og Adv. Per A. Bjørgan; Rapport 04.12.2018, <https://www.ks.no/contentassets/41df3d726dad4199aa23ba101af0f52b/ks-fou----rapport-konkurranse-pa-like-vilkar---en-samfunnsokonomisk-konsekvensanalyse-endelig.pdf>
- 5 Stein Reegård, bl.a Departementet utvider handlingsrommet i EØS, Dagens Perspektiv 20.6.2022; <https://dagensperspektiv.no/synspunkt/2022/synspunktstein-reegard-departementet-utvider-handlingsrommet-i-eos>
- 6 Christian Hambro, artikkel i Altinget 15.02.2023.

I forbindelse med koronapandemien satte EU sine egne regler om statsstøtte midlertidig ute av kraft. EØS-tilsynet ESA legger EUs rammeverk til grunn i vurderingene av om norske støttetiltak er «akseptable» eller ikke. Selv i den akutte situasjonen måtte norske støttepakker blant annet for flyselskapene til godkjenning hos ESA.

(Foto: Svend Aage Madsen.)

Forbudet mot offentlig støtte

EØS-avtalen begrenser adgangen til å gi regional- og næringsstøtte. All offentlig støtte som kan påvirke konkurransen er i utgangspunktet forbudt, men det finnes unntak.

Av Morten Harper

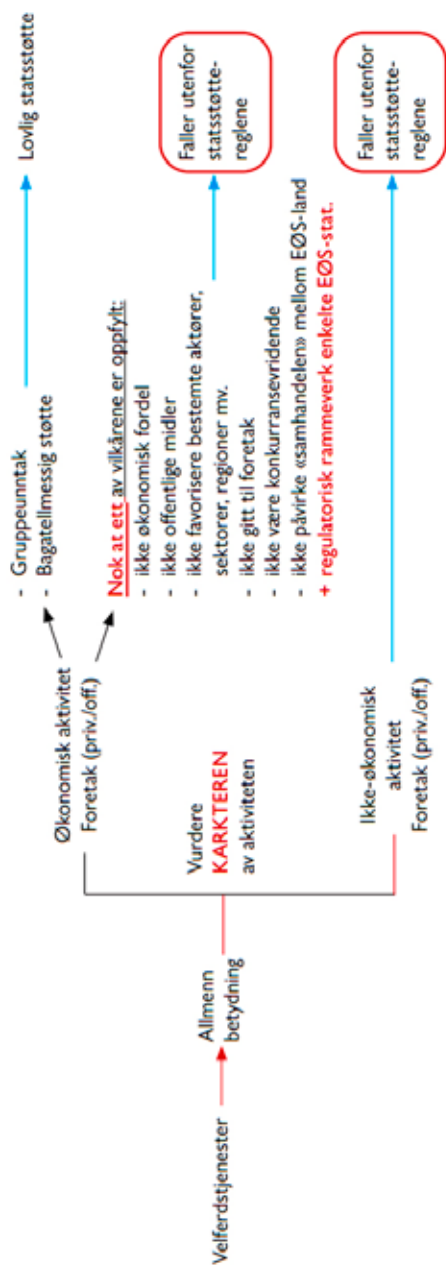
Det generelle støtteforbudet i EØS-avtalens artikkel 61 er bredt formulert, og det skal lite til før selv små støttebeløp anses å vri konkurransen. Det omfatter ikke bare direkte økonomiske tilskudd, men også gunstige lån, skatte- og avgiftsfordeler samt salg av eiendom, varer eller tjenester under markedspris. Ikke-økonomisk virksomhet kan gis støtte, men dette er en utfordrende grensedragningslinje. En del institusjoner driver også aktiviteter der bruker eller kjøper betaler, og da gjelder støtteforbudet for denne delen av virksomheten.

Mulighetene for støtte

Det finnes flere grunner som likevel gjør støtten lovlig, herunder økonomisk utvikling i områder med unormalt lav levestandard, sikre et viktig prosjekt av felles europeisk betydning og lette utviklingen av enkelte næringsgrener. Unntakene er generelt formulert og åpner for stor grad av skjønn. Det er ESA som utøver dette skjønnet, og overvåkinsorganets avgjørelse kan bare overprøves av EFTA-domstolen. ESA har sammen med EU-kommisjonen utviklet retningslinjer for hvordan unntakene skal praktiseres. Retningslinjene dekker støtteformål som regionalstøtte, miljøvern, sysselsetting og forskning. Støtten må meldes til ESA og godkjennes på forhånd.

Gruppeunntak og bagateller

For visse typer støtte er det et såkalt gruppeunntak. Det gjelder blant annet støtte til små og mellomstore bedrifter (blant annet forskning og utvikling) samt støtte til sysselsetting og opplæring. Det er detaljerte regler for hva slags form støtten kan ha, hvilke kostnader som er støtteberettiget og øvre tak for støtten. Slik støtte krever ikke forhåndsgodkjenning, det holder med melding til departementet etter iverksettelsen.

Avgjørende: Hvordan tjenesten er organisert, finansiert og tilrettelagt for brukerne som del av det offentlige helse- og sosialtjenestetilbudet.

Det finnes flere muligheter også for ideelle aktører i forhold til statsstøttereglene. (Kilde: Kommunekonsult.)

Støtte til en virksomhet på under 200 000 euro (ca. 2 millioner kroner) regnes som bagatellmessig støtte, og er ikke forbudt. Det er ingen meldeplikt eller krav om godkjenning ved tildeling av slik støtte.

Det kan også gis støtte til tjenester av allmenn økonomisk betydning. Da må det kunne vises til at et foretak er pålagt en spesiell tjeneste som ivaretar bestemte allmenne hensyn. Forpliktelsene må være klart definert.

Tak for lokal næringsstøtte

EØS-avtalen gjør det ikke bare mer tungvint og byråkratisk for kommuner og fylkeskommuner å yte offentlig støtte ved at støtteordningene må forhåndsmeldes og godkjennes. ESA vil som regel ikke godkjenne enkeltstående støtteprosjekter. Dermed blir de lokale myndighetenes rolle mer marginalisert. Samtidig kan også lokale myndigheter utnytte gruppefritakene for støtte til opplæring, små og mellomstore bedrifter og sysselsetting. Etersom lokal støtte som regel utgjør mindre beløp, kan unntaket for bagatellmessig støtte ha særlig stor betydning for kommunene. Det gir et visst handlingsrom, men før EØS-avtalen fantes det ingen slik begrensning.

Handlingsrommet i statsstøttereglene

Hvordan «komme unna» hovedregelen*

1. Ikke økonomisk fordel
2. Ikke offentlige midler
3. Ikke favorisere bestemte aktører, sektorer, regioner
4. Ikke gitt til foretak
5. Ikke være konkurransevridende
6. Ikke påvirke samhandelen mellom EØS-landene

OBS! Nok med ett vilkår!

Hvert enkelt vilkår må vurderes for seg i hvert enkelt tilfelle.

* Generelt forbud mot statsstøtte, EØS-avtalens artikkel 61 (1).

(Kilde: Fanny Voldnes, «Ikke-kommersiell velferd. Mulighetene for «egenregi» og ideelle innenfor EØS-retten og kommuneloven», 15.02.2022, Kommunekonsult.)

I EU gjelder vedtatte forordninger automatisk i alle medlemslanda. I EØS må både direktiver og forordninger godkjennes av Norge, Island og Liechtenstein. Til forskjell fra direktiver, må forordninger tas helt bokstavrett inn i nasjonal lovttekst.

(Tegning: Jørgen Bitsch.)

Forordningene som eter opp handlingsrommet

Dagens EØS-avtale inneholder dobbelt så mange forordninger som direktiver. Da avtalen skulle vedtas i 1992 het det at forordninger ble brukt «nokså sjelden».

Av Jan R. Steinholt

I Stortingsproposisjon nr. 100, der grunnlaget for norsk tilslutning til EØS ble lagt, het det beroligende at forordninger «... brukes nokså sjelden i EF på de områder som dekkes av EØS-avtalen. De anvendes oftest på områder hvor man er i ferd med å skape fellesskapspolitikk til erstatning for nasjonale regler».¹

Underforstått: Her var det liten grunn til bekymring. En slik fellesskapspolitikk hvor nasjonalt regelverk ble satt til side, var av liten interesse i EØS-sammenheng. Dette var noe som landa i «fellesskapet» (EF) sysla med og angikk egentlig ikke Norge.

Dermed kunne teksten i EØS-lovens § 2 og EØS-avtalens protokoll 35 forstås som en formalitet: «I tilfelle av mulig konflikt mellom gjennomførte EØS-regler og andre lovregler forplikter EFTA-statene seg til om nødvendig å innføre en lovregel om at EØS-reglene skal gå foran i disse tilfellene.»²

Bokstavtro EU-lov

I EU gjelder vedtatte forordninger automatisk i alle medlemslanda. I EØS må både direktiver og forordninger godkjennes av Norge, Island og Liechtenstein. Til forskjell fra direktiver, må forordninger tas helt bokstavrett inn i nasjonal lovtekst. Det skjer i Norge typisk i form av forskrifter. Mange forordninger gir EU-kommisjonen fullmakt til å vedta utfyllende kommisjonsforordninger som går enda mer i detalj.

I 1994 vedtok EU 20 direktiver og én forordning etter den normale lovgivningsprosedyren hvor Rådet og EU-parlamentet må bli enige. I 2014 kom 47 nye direktiver (inkludert

EØS-tillegget

til Den europeiske
unions tidende

ISSN 1832-0210

Nr. 64

27. årgang

8.18.2020

	I	EØS-ORGANER	
	I.	EØS-kommisjonen	
	II	EFTA-ORGANER	
	1.	EFTA-stiftets fjerde konferanse	
	2.	EFTA-oversiktorganet	
2020EØS4481		Stemte - Vedtak om å ikke gjøre innlegget - Vedtak 0672uCOL	1
2020EØS4492		Stemte - Vedtak om å ikke gjøre innlegget - Vedtak 0692U COL	2
2020EØS4493		Stemte - Vedtak om å ikke gjøre innlegget - Vedtak 0712uCOL	3
2020EØS4484		Møting fra EFTA-oversiktorganet om representant for ny EFTA-stiftelse for tilhøringsting av stemte og for referans- og tilkjennerstener, med vedlegg No 1, juli 2020	4
	3.	EFTA-domstolen	
2020EØS4485		Anmodning om en tilleggsveiledning fra EFTA-domstolen foran 2. juni 2020 av Direktoratet for Arbeidsrett i samarbeid med M og N AG	5
	III	EU-ORGANER	
	I.	Kommisjonen	
2020EØS4486		Forklaring om en forordningsinnstilling (sak M 5871 - Tulloms / Liberty Global / IV)	6
2020EØS4487		Forklaring om en forordningsinnstilling (sak M 5904 - SCUK / Volvo / Volvo Car Financial Services U.K. Limited JV) - Sak som kan bli behandlet etter forordning EØS-gjennomførte	7
2020EØS4490		Forklaring om en forordningsinnstilling (sak M 6039 - Jørups EMU Handling) - Sak som kan bli behandlet etter forordning EØS-gjennomførte	8
2020EØS4499		Forklaring om en forordningsinnstilling (sak M 5960 - KKR Elanco) - Sak som kan bli behandlet etter forordning EØS-gjennomførte	9

EØS-avtalen bestod i 1994 av 1865 rettsakter (direktiver, forordninger og beslutninger). 30 år senere er det totale antallet rettsakter inntatt i EØS-avtalen over 15 000. Av disse er mange «gått ut på dato» og ikke lenger i kraft, en del er heller ikke tatt inn i norsk rett. Pr. februar 2023 består avtalen av 3250 direktiver og 7357 forordninger. Regelverk som innlemmes i EØS-avtalen publiseres fortløpende i *EØS-tillegget til Den europeiske unions tidende*.

(Faksimile fra EFTAs årsrapport 2021.)

endringsdirektiver) og 88 forordninger. I 2020 var antallet 5 nye direktiver og 47 nye eller endra forordninger.³

Våre tall inkluderer ikke reine Rådsdirektiver og Rådsforordninger, det vil si rettsakter vedtatt direkte av ministrene fra EU-statene. Disse har blitt sjeldnere siden 1994 i og med at EU-parlamentet gradvis har fått en større rolle i samspill med Rådet.

Forordninger av kort og midlertidig varighet er heller ikke tatt med. Mange av disse gjelder områder som ikke er omfatta av EØS-avtalen (landbruk, fiskeri, utenrikspolitikk og så videre).

Det er vanskelig å gjengi utviklinga i presise tall, ettersom både Rådet og EU-kommisjonen i tillegg vedtar Rådsforordninger, Rådsdirektiver og avgjørelser. De siste er som regel retta direkte mot en bestemt medlemsstat.

Tendensen er likevel tydelig nok. Fra null i 1994 øker antallet såkalte Kommisjonsforordninger og delegerte forordninger til flere hundre i 2020.

Forordninger forseglar «pakkene» fra EU

I de første tiåra spilte forordningene mindre rolle i EØS-avtalen. Det skulle endre seg dramatisk.

Ulike «pakker» fra EU inneholder en rekke forordninger som ofte stenger døra til handlingsrommet alle snakker om. I for eksempel energimarkedspakkene og EUs fjerde jernbanepakke blir norsk forvaltning direkte eller indirekte underlagt EU-byråer. Dette skjer blant annet gjennom forordninger (ACER-forordningen og ERA-forordningen) som utfyller direktivene og spesifiserer byråenes kompetanse. Disse forordningene inneholder fullmakter til EU-kommisjonen for detaljstyring eller delegering av ansvar til byråene (kommisjonsforordninger, delegerte kommisjonsforordninger, retningslinjer og anbefalinger).

EØS-komiteen – konsensusorganet som består av de tre EFTA-statene pluss EUs representant – ble i avtalens første år (1994) enige om å innlemme 44 rettsakter i EØS-avtalen. I 2022 fattet EØS-komiteen til sammenlikning vedtak om å innlemme 622 rettsakter.⁴ Når EU oppdaterer sitt regelverk på et område, oppheves det tidligere regelverket. Tilsvarende skjer i EØS etter hvert som nytt EU-regelverk implementeres.

EØS-avtalen bestod i 1994 av 1865 rettsakter (direktiver, forordninger og beslutninger) i 22 vedlegg (1300 ifølge Stortingsproposisjon 100 (1991-92)). Av disse opprinnelige er 284 fortsatt i kraft.

– Har du sett utafor?
– Tror vi snart har
en gjøkunge her
i NVE-huset!

Norges «interne beslutningsprosess» er blitt dramatisk endret gjennom nye EU-regelverk som er tatt inn i EØS-avtalen. Styring av det norske kraftmarkedet er for eksempel lagt i hendene på Reguleringsmyndigheten for energi (RME), et organ som ikke er underlagt norsk politisk eller forvaltningsmessig styring.

30 år seinere er det totale antallet rettsakter inntatt i EØS-avtalen over 15 000. Av disse er mange «gått ut på dato» og ikke lenger i kraft, en del er heller ikke tatt inn i norsk rett. Pr. februar 2023 består avtalen av 3250 direktiver og 7357 forordninger.

Som vi ser brukes ikke forordninger «nokså sjelden», men i stadig økende grad.

Skulle ikke påvirke den norske beslutningsprosessen

I stortingsproposisjonen av 1992 ble EØS-avtalens forrang over norsk lov (forrangsprinsippet) kraftig nedtonet. «EØS-avtalen innebærer således **ikke noen forpliktelse** for EFTA-landene til å overta EF-rettens forrangsprinsipper», het det.⁵

Flere rettsavgjørelser har vist at norske domstoler respekterer og knesetter forrangsprinsippet. Høyesterettsdommen mot havnearbeiderne i 2016 er et sørgelig eksempel på det. Slik vinner EØS-avtalen der den er i konflikt med norsk lov eller internasjonale konvensjoner Norge har ratifisert.

Det ble i 1992 videre hevdet at suverene norske interesser var ivaretatt:

- «Norges utgangspunkt har vært at Avtalen
- Ikke skulle gjøre det nødvendig med endringer i Grunnloven
- **Ikke skulle innebære noen overføring av lovgivningsmyndighet** fra nasjonale organer til EØS-organer
- **Ikke skulle kreve endringer i avtalepartenes interne beslutningsprosess»**⁶

Virkeligheten viser at Norges «interne beslutningsprosess» er dramatisk endret. Styring av det norske kraftmarkedet er for eksempel lagt i hendene på Reguleringsmyndigheten for energi (RME), et organ som ikke er underlagt norsk politisk eller forvaltningsmessig styring. Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) og Olje- og energidepartementet kan be RME om utredninger og forslag til beslutningsgrunnlag, men de kan ikke instruere eller overprøve RME. RME lyster energibyrådet ACER og påser at alle krav i de aktuelle forordningene og direktivene blir etterlevd av Statnett, kraftprodusenter og aktører i strømmarkedet. Det som har skjedd er nettopp at «felleskapspolitikk har erstattet nasjonale regler», med hjemmel i en serie forordninger og direktiver som er innlemmet i EØS-avtalen.

Brutte forutsetninger må få konsekvenser

Vi kan slå fast at en rekke av forutsetningene for EØS-avtalen er brutt. Flere av forordningene på jernbane- og energiområdet overfører beslutningsmyndighet til EU-byråer, det være seg direkte (jernbane) eller via EØS-tilsynet ESA. Slik sett burde behovet for å reforhandle hele avtalen – eller si den opp og la frihandelsavtalen komme til full anvendelse – være åpenbar. I det minste bør EU-regelverk som umuliggjør full nasjonal kontroll og forvaltning av infrastruktur forhandles ut av EØS-avtalen. Slike muligheter ligger i avtaleteksten (artikler 97, 102 og 127).

Dessverre er det så langt liten politisk vilje på Stortinget til å ta nødvendige grep.

Forordninger på løpende bånd

Forordningene kommer på løpende bånd i EØS. Mange av dem hjemler en stri strøm av supplerende kommisjonsforordninger. Det begrensa manøvreringsrommet når direktiver innarbeides i norsk lovtekst, er ikke-eksisterende for forordningenes vedkommende. Forordningene gir instruksjoner som skal forstås helt bokstavelig, uten slingringsmonn.

Når praktiseringa av forordningenes ordlyd stadig hyppigere er overdratt til forvaltningsinstanser og byråer utenfor nasjonal kontroll, er dette stikk i strid med hva Stortinget la til grunn for norsk deltakelse i EØS.

Flere EU-byråer har fått overført reell myndighet på visse områder. Disse byråene (som ERA og ACER) både endrer og griper inn i den politiske og forvaltningsmessige beslutningsprosessen. *Det som skjer, er nettopp det som Stortinget i 1992 forsikra om at ikke ville skje.*

Hvis man tar Stortingets egne forutsetninger for å inngå EØS-avtalen alvorlig, kan rettsakter som griper inn i den interne beslutningsprosessen ikke vedtas med alminnelig flertall. Grunnlovsparagraf 115 (som krever tre fjerdedels flertall) burde derfor tas i bruk som den hovedregel den er ment å være – i motsetning til hva som er blitt Stortingets vanlige praksis.

Noter

- 1 St. Prp. 100 (1991-92), side 318, https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/stprp100_1991/id627296/
- 2 EØS-avtales protokoll 35.
- 3 <https://eur-lex.europa.eu/statistics/1994/legislative-acts-statistics.html>
- 4 EFTAs årsrapport 2021, https://www.efta.int/sites/default/files/publications/Annual%20Reports/EFTA_Annual_Report_2021.pdf
- 5 St. Prp. 100 (1991-92), side 319, vår uth.
- 6 Ibid., side 316, våre uth.

Studiespørsmål

Et Vett-hefte er et godt utgangspunkt for skolering og diskusjoner i lag og styrer. Nei til EU er medlem av Studieforbundet natur og miljø, som gir støtte til kursaktiviteter (www.naturogmiljo.no).

Her er noen problemstillinger for å diskutere handlingsrommet i EØS-avtalen.

Spørsmål til forordet samt introduksjonskapitlet, side 2 og 4–15

- 1) Hva menes med at det er et både rettslig og politisk handlingsrom i EØS?
- 2) Hvem avgjør om et regelverk er EØS-relevant eller ikke?
- 3) Hva er de andre mulige handlingsrommene, og hvor reelle er de?

Kapitlene om energi, arbeidsliv, kommunene og statsstøtte, side 16–39

- 4) Hva kan skje hvis Norge bruker vetoretten mot EUs fjerde energimarkedspakke?
- 5) Hvorfor har EØS-tilsynet ESA åpnet sak mot det nylig innførte forbudet mot innleie i byggevirkksomhet rundt Oslofjorden?
- 6) Hvilke muligheter har kommunene til å drive tjenester uten å komme i konflikt med EØS-avtalen?
- 7) Hovedregelen i EØS-avtalen er forbud mot statsstøtte. Hvordan kan man finne unntak?

Kapitlet om forordninger, side 40–47

- 8) Hva er den viktigste forskjellen mellom forordninger og direktiv?
- 9) Hvordan har mengden lovverk som tas inn i EØS-avtalen utviklet seg, og hva med andelen forordninger og direktiv?
- 10) Nevn noen premisser fra norsk side da EØS-avtalen ble inngått i 1992 (trådte i kraft 1. januar 1994). Hvordan står dette seg i dag?

På Nei til EUs nettsider finner du mer informasjon og tips om skolering: <https://neitileu.no/tillitsvalgt>

«Regjeringen skal jobbe mer aktivt for å fremme norske interesser innenfor rammene av avtalen, og handlingsrommet i EØS-avtalen skal tas i bruk med særlig vekt på å sikre nasjonal kontroll på områder som norsk arbeidsliv, energi og jernbane.»

Regjeringsplattform for en regjering utgått fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet (Hurdalsplattformen), oktober 2021

Flere rom å rydde

EØS-avtalens handlingsrom for nasjonale politiske prioriteringer var et premiss den gangen Norge sluttet seg til avtalen, og er siden fremhevet av ulike regjeringer. Handlingsrommet er derimot mer omtalt enn brukt.

Det finnes ikke bare ett handlingsrom, men flere. Denne utgaven av Vett undersøker hva som kan skje hvis man går inn i noen av rommene og prøver å ommøblere.

Bli medlem med SMS: Send NEITILEU navn og e-post til 2090 (kr 200,-)